

יביע אומר - הר גילה

שלח לך | גליון 305

יט' סיון תשפ"ב
להפצת העלון / הארות / הקדשות
יעקב - 0528445949

זמני היום אופק ירושלים

מוצ"ש ר"ת	מוצ"ש	כניסת שבת
21:20	20:23	19:32

העלון מוקדש לפרשות והצלחת הגאון הגדול הר' בן ציון מוצפי בן מובה שליט"א | אסתר בת ראושנה | עמית בת תקוה | שיראל בת אור לפרואת - דיאל בן גול, דוד יהונתן דיאל בן מובה, אביסל בת רעיה הי"ו | לע"ז - משה בן שמחה. משה בן מרים. שמחה בת רואשנה זיווג הגון-חומר בן מול. ורד פרוחיה בת בתיה. שיר בת אסתר | להצלחת- מתפללי בית כנסת 'יביע אומר' הר גילה. יוסף בן רעיה הי"ו

מורנו ורבנו הלכה למעשה

עפ"י גאון עוזנו ותפארתנו מרן הרב עובדיה יוסף זצוק"ל
ובנו הראשון לציון הרה"ג יצחק יוסף שליט"א

הלכות ספר תורה: הלכות סעודה שלישית ושישלים מאה ברכות בשבת:

א חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ובשבת ויום טוב ישלים מאה ברכות בריח בשמים, ובאכילת פירות ומגדנות. והחשבון של מאה ברכות הוא מערב עד ערב, ולכן יש לכל ירא שמים לספור ולמנות כל הברכות בליל שבת ויומו, עם הפירות ומגדנות ומיני בשמים בלילה וביום, כדי להשלים מאה ברכות. וכן כשעולה לתורה, וכי"ב. [וכך היה נוהג מורנו זיע"א למנות בשבת את הברכות, להשלימן למאה ברכות. (יב"א חלק י' סימן ז').]. (חזו"ע ש"ב עמוד של"ז. ויב"א ח"ח סימן כ"ג אות כ"ד).

ב אם האריך בסעודה שלישית עד חשכה, כל מה שמברך ברכת הנהנין בסעודה היא, לרבות ברכת המזון שמזכיר בה של שבת, עולות לו למנין מאה ברכות, משום שהוא בזמן תוספת מחול על הקודש. וכן המתפלל ערבית של שבת מבעוד יום אחר פלג המנחה, כיון שקיבל שבת מבעוד יום, תפילת ערבית והקידוש והסעודה, נחשבות מכלל מאה ברכות של שבת.

[ומיהו אם בסעודה שלישית הנ"ל, החשיך והתפלל ערבית של מוצאי שבת באמצע סעודה שלישית, שהדין הוא שאין לומר בברכת המזון רצה והחליצנו, כיון שעשאו חול בתפילת ערבית, הילכך אין הברכות שאחר תפילת ערבית מצטרפות למנין מאה ברכות של השבת, ודל"ק]. (חזו"ע שם).

ג ביום הכיפורים יש להשלים מאה ברכות על ידי ברכות ריח הבשמים, (ואפילו להמחמירים שלא להריח ריח טוב ביוהכ"פ, אינו אלא כשמכוין רק להנאת הריח להשיב נפש, אבל כשאינו מתכוין אלא כדי להשלים מאה ברכות, אדרבה מצוה קא עביד). וכתב מורנו זיע"א (ביב"א ח"ט סימן נ"ו), וז"ל: וכן אני נוהג כדי להשלים מנין מאה ברכות. (שם עמוד ש"מ).

ד אין צריך לקדש על היין קודם סעודה שלישית, (שקידוש של יום למדנו ממה שכתוב זכור "את" יום השבת לקדשו את להרבות קידוש של היום, והוקש קידוש של יום לקידוש של הלילה, מה קידוש הלילה אינו אלא פעם אחת, אף קידוש של יום אינו אלא פעם אחת, והוא קידושא רבה שלפני סעודה שחרית). ומכל מקום טוב לשתות מעט יין בתוך סעודה שלישית. (חזו"ע עמ' ש"מ. וע"ע במש"כ בס"דה בתורת עובדיה עמ' קמ"ג).

ה סעודה שלישית צריך לעשותה בפת, (שלמדנו מהפסוק שכתוב בפרשת המן שלש פעמים "היום", אכלוהו היום, כי שבת היום לה', היום לא תמצאוהו בשדה, והמן היה במקום פת, שנאמר הוא "הלחם" אשר נתן ה' לכם לאוכלה). ואם הוא שבע ביותר ואי אפשר לו לעשותה בפת, יקיימה בכזית עוגה, או בתבשיל שעשוי מחמת מיני דגן, ויש אומרים אף בבשר ודגים. ואם אי אפשר לו בכל אלו, יכול לקיימה במיני פירות. (שם עמוד ש"מ"ב).

ו בברכת המזון "בשלושת הסעודות" של שבת צריך לומר רצה והחליצנו (להזכיר בו של שבת), ואם שכח לאומרו בסעודה הראשונה והשניה, ונזכר אחר שאמר ברוך אתה ה', יאמר למדני חוקיך, ויחזור לומר רצה והחליצנו.

ואם נזכר אחר שחתם בונה ירושלים, יאמר שם ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות....
המשך בדף אחרון.

טעמו וראו כי טוב ה'

כל יום בבית הכנסת שחרית בשעה 06:00, מנחה - 20 דק' לפני שקיעה
שעור תורה ותפילת ערבית, לאחר ערבית - מתקיים השעור היומי
יום א' - הרב גדעון מזרחי שליט"א - הלכה שולחן ערוך
בשעה 20:30 טהרת המשפחה לנשואים בלבד.
יום ב' - הרב אהרון קצין שליט"א - עין יעקב
יום ג' - הרב ניתאי כדורי שליט"א - מוסר
בשעה 20:30 גמרא מסכת תענית.
יום ד' - הרב גדעון מזרחי שליט"א - הלכה שולחן ערוך
יום ה' - הרב אהוד דהאן שליט"א - פרשת שבוע
אור תורה תשפ"ב יומי נ"ה פסח 20:45

חברי בית הכנסת 'יביע אומר' מקדמים בברכה את הרב אהוד דהאן שליט"א

המתארח עימנו בשבת - להלן זמני תפילות ושעורי התורה

יום שיש'	יום שבת
19:15 שיר העירים	07:45 שחרית ודרשה הרב
19:32 מנחה	16:00 תהילים לילדים
קבלת שבת ודרשת הרב	16:30 שעור תורה עם הרב
ערבית	בבית הכנסת 'יביע אומר'
22:00 שעור תורה	18:00 מנחה ואח"כ סעודה שלישית
עם הרב בבית הכנסת	בבית הכנסת יחד עם הרב
	19:45 שעור תורה עם הרב
	20:13 ערבית ולימוד תנא דבי אליהו

בשבת הבאה יתארח הרב רפאל מועלם שליט"א

'לשים לב לאינטרס'

ולכן, על אף שהיו הייתה רעה, היה זה בתת מודע ועדיין היו כשרים.
לכל אחד מאיתנו יש אינטרס כלשהו.
הבעיה היא כאשר האדם אינו מודע לאינטרס של עצמו. ואז הוא רואה את הדברים דרך הפילטר שלו. אך בטוח שזו האמת.
המרגלים ראו את הארץ דרך העיניים שלהם.
אך היו בטוחים כי זאת האמת האבסולוטית.
עלינו להיות מודעים לאינטרס העצמי.
ולהבין כי אנו רואים מתוך נקודת המוצא של עצמנו. אך לא בהכרח כי זו האמת.
אם נמשיל את הדבר לשניים המביטים על הנוף, האחד יראה את העצים היפים. והשני יראה את הלכלוך המצוי תחתם.
השאלה היכן נקודת המבט מתמקדת.
אם היא מתמקדת בחסרונות, בכל דבר ימצאו חסרונות.
ואם נקודת המבט מחפשת יתרונות היא תמצא גם אותם. כי אין דבר שאין בו יתרון.
פגשתי את יוסף בחור מבוגר שמח ומאושר.
שאלתי אותו איך הוא מצליח להיות כה שמח למרות שלא מצא את זיווגו.
בחורים צעירים ממנו נמצאים בדכאון.
ויוסף ענה בפשטות כי הוא לא מחכה לאף אחת. הוא חי את חייו, עושה דברים שמסבים לו הנאה. ומתנצל את הזמן שאינו תלוי באשה וילדים.
הוא נהנה מהרגע וחושב שבכל רגע ניתן ליהנות מדבר אחר.
הנאה מסויימת אינה שוללת אחרת. הוא לומד ומבלה.
ואינו שולל את הנאה והמשמעות שיש בחיי הנישואין.
בירכתי אותו שאת נקודת המבט הזו המחפשת מה טוב וממה ניתן ליהנות בכל רגע, תמשיך ללוות אותו בחייו.
אין ספק שלאשתו יהיה קל לחיות עמו. כפי שכעת נעים לסובביו.
שבת שלום ומבורך.
לייעוץ וסיוע ניתן להתקשר 0523898468.

בפרשה מסופר כי העם מגיע למשה ומציע שישלח מרגלים לתור את הארץ. משה משתכנע ופונה לקב"ה שמסכים לדבר.
"שָׁלַח לָךְ אַנְשִׁים וַיְתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָּל נְשִׂיא בָהֶם."
משה בוחר את האנשים "וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֲרָן עַל פִּי ה' כָּלם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה."
כולם אנשים חשובים וכשרים שירגלו את ארץ ישראל.
ופירש רש"י – "אנשים - אותה שעה כשרים היו".
דהיינו המרגלים היו כשרים בזמן יציאתם.
מאיךך כאשר הם שבים נאמר: "וַיָּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּאֲרָן קְדֵשָׁה וַיִּשְׂבוּ אוֹתָם דָּבָר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת פְּרִי הָאָרֶץ."
ודרשו חז"ל בגמרא סוטה: "וילכו ויבאו א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה".
משמע שכבר יצאו בעיצה רעה.
אם כך היו כשרים או שאינם כשרים ביציאתם?
ואם היו המרגלים כשרים הירך הסהופכים במהלך המשימה לחוטאים ומחטיאים?
יתר על כן, הם מנסים להניא את ישראל מלהיכנס לארץ ישראל ומלינים את כל העדה על משה ואהרן.
איך אדם הופך כך במהירות את דעתו?
התשובה נעוצה בדברי הזוהר ובמדרשים המספרים כי למרגלים היה אינטרס אישי להישאר במדבר.
הם לא רצו להיכנס לארץ ישראל.
כאשר לאדם יש אינטרס, הוא עלול לראות את הכל לפי האינטרס שלו.
לפי זה מתבטא כי כאשר יצאו היה להם אינטרס, אך הם לא היו מודעים לו. והדבר לא בא לידי ביטוי.

חושן משפט- הרב יצחק פריי

'משולחן בית הדין'

ואף שהרמב"ם כותב כי דין זה שייך רק במיצר של טז אמה, אין בדעתו לבד להכריע, אם כי חזי לאצטרופי.
וכן דעת הרשב"ם כי מיצר שהחזיקו בו רבים הכוונה שעשו בו קנין חזקה ולא רק שהילכו בו. גם דיעה זו רק ראויה לצרפה.
אלא שיש להתיר ליריב לגדר מפאת כמה סיבות כמופיע במהרש"ל.
הראשונה היא דינא דמלכותא דינא. דהיינו, בית משפט ודאי יאמר כי רשותו לגדר.
השניה היא כי מסתבר שהדבר נעשה בטעות. ולראיה ארון החשמל שלו נמצא בקצה החלקה על השביל. ומיצר שהחזיקו בו רבים בטעות, אינו נקרא שהחזיקו בו.
וכן ברור כי כאשר יש שרטוטים, אזי בעל הבית סומך על השרטוטים בטאבו או במינהל ואינו חושש למנוע מאחרים לעבור.
ואף שיש עוד סברות, די באלו כדי להתיר ליריב לגדר את חלקו ללא חשש. שבת שלום.

שאלה: יריב קנה בית צמוד קרקע בישוב. כאשר הגיע להתבונן בשטח החלקה על פי השרטוטים. התברר לו כי יש שביל שעובר בחלקו על שטח החלקה שלו.
אפילו הארון חשמל שלו נמצא בתוך השביל.
כעת יריב רוצה לגדר את חלקו לפי השרטוט.
מאיךך טענו מספר אנשים כי יש כאן דין של מיצר שהחזיקו בו רבים ואסור לו לקחתו.
ואין הם רוצים שהשביל יהיה צר יותר.
תשובה: לגבי הטענה כי הוא רק לוקח חלק מהרוחב ולא מבטל את השביל לגמרי, לכאורה אין טענה ליריב כיוון שבדין של מיצר שהחזיקו בו רבים כמופיע בסימן שעז בחושן משפט כתב הבית אפרים כי זה גם נקרא לקלקלו.

פתרון לחידה משבוע שעבר:**חידה**

1. מאיזה שבט- כלב בן יפונה, יהושע בן נון.
2. מה שמות 3 הענקים שהיו בחברון?
3. וכיצד הם מכונים עוד מלבד ענקים?
4. א. במשך כמה ימים תרו המרגלים את הארץ? ב. איזה עונש קיבלו המרגלים מידה כנגד מידה?
4. כיצד נקראים בפרשתינו: א. נכדים ב. נינים.
5. "וימותו האנשים במגפה" עיין ברש"י וענה: באיזה אופן מתו המרגלים ומדוע?

1. "בהעלותך את הנרות". ציין שתי סיבות לכך שהתורה נקטה לשון עליה (רש"י). **תשובה**- א. בגלל שהשלהבת עולה מאליה. ב. הכהן היה עומד על מעלה (מדרגה) כדי להדליק את הנרות.
2. בפרשתנו נאמר: "כאשר ישא האומן את היונק". על מי בתנ"ך נאמר שהיה: א. אומן ב. אומנת?
תשובה- א. מרדכי "ויהי אומן את הדסה" (אסתר). ב. נעמי טיפלה בנכדה עובד בן רות: "ותהי לו אומנת". (רות, ד טז).
3. מי הנער שסיפר למשה על אלדד ומידד שמתנבאים במחנה? (רש"י) **תשובה**- גרשום בן משה.
4. מאיזה פסוק לומד רש"י את הכלל: "מגלגלים זכות ע"י זכאי?" **תשובה**- מדברי הטמאים למשה: "למה ניגרע לבלתי הקריב את קרבן ד במועדו" (ט, טז)
5. א. איזו תפילה התפלל משה לרפואת מרים? ב. מדוע התפלה קצרה כל כך? **תשובה**- א. התפילה: א-ל נא רפא נא לה. ב. 2 סיבות לכך לפי רש"י: 1. כדי שלא יאמרו ישראל, אחותו בצרה ובמקום לעזור לה הוא מתפלל. 2. שלא יאשימו את משה באפליה: רק בשביל אחותו הוא מאריך, אך בשבילנו לא.

חברי הקהילה שואלים

האם בתפילה הסמוכה לסיום מסכת אומרים תחנון?

נהגו שלא לומר תחנון בתפילה הסמוכה לסעודה סיום המסכת ואפילו של יחיד וכל שכן בסעודה שעושים בלימוד שלמדו בצוותא, וכן ראוי ונכון לעשות, וחשובה סעודה זו סעודה של מצווה שהרי פטור הבכורים מתעניתם בערב הפסח, וזה נאה וזה יאה לעשות סעודה זו שמרוממת קן התורה.

כתב מרן בשולחנו הטהור (סימן קל"א) נהגו שלא ליפול על פניהם לא בבית האבל, ולא בבית החתן, ולא בבהכ"נ ביום מילה, ולא כשיש שם חתן.

והביא הטור והבית יוסף (שם) בשם רב נטרונאי שהטעם שאין אומרים בבית החתן תחנון הוא מחמת שנפילת אפים רשות היא, והאריך בזה בשו"ת הריב"ש סימן ת"ב שכתב "דבר זה של נפילת אפים אינו חובת התפלה אלא שהיה מנהג גם בימי רז"ל. והביא ראיה ממסכת מגילה (כ"ב:) שכולם עשו נפילת אפים ורב לא עשה, וכן בבבא מציעא (נ"ט:) אמרו שאימא שלום שהיתה אשתו של רבי אליעזר ואחותו של רבן גמליאל לא היתה נותנת לרבי אליעזר בעלה שיפול על פניו, ואם היה מחובת התפלה חס ושלום שהיה הצדיק הוא נמנע ממה שיהיה חובה בעבור אשתו. ואף על פי שהכונה שם שהיתה לוקחת אותו בדברים עד שהיה רבי אליעזר שוכח מליפול על פניו, מ"מ אם היה חובה היה זריז ונזכר בה ולא היה שוכחה בכל יום. ולהיות זה רשות ומנהג בעלמא לכן יש ימים שנוהגים בהם שלא לומר תחנון. וכן הביא הברכי יוסף בשם מהר"י מולכו שבשל כך בכל מקום שיש ספק אם לומר תחנון אין אומרים.

והנה מזה יצא מנהגים שונים בעניין אמירת תחנון ויש מקהילות החסידים שאינם אומרים תחנון ביום שנפטר בו אחד האדמו"רים שהוא יום הילולא שלו ובעוד זמני שמחה שונים מבטלים התחנון בקל. ומרן מלכא בשו"ת יביע אומר חלק ג' סימן י"א יצא בשצף קצף על מנהג זה ושאלו ראיה כלל ועיקר מהילולא דרשב"י שאין אומרים בו תחנון, וכתב ולו חכמו ישיכילו זאת, דא"כ אין לך יום שלא נפטר בו מגדולי ישראל מימות הנביאים והתנאים והאמוראים עד עתה. וא"כ אין מציאות לומר נפ"א ובטלת דין וידי

ולהרים קרנם ולחבבם בפני בעלי בתים. וכו"ש בזה"ז שכבוד התורה ירד אלף מעלות אחורנית ותרד פלאים בעוה"ר. ויש לאזור חיל ברוב עוז ותעצומות להחזיר עטרה ליושנה, ולהשיב כבוד תורתנו הקדושה ולומדיה. וזה אפי' בת"ח שסיים מסכת לבד. וק"ו לצבור שלם שלמדו בצוותא מסכת גמרא לפי כח הבנתם, ואפילו לא העמיקו העינין היטב, המעט יחשב להרבה בדור היתום הזה. וכמ"ש מהר"ו בשער הגלגולים (ירושלים תרכ"ח דס"ב ע"ב) וז"ל: ואמר לי (האר"י ז"ל), דע לך כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול לכמה מצות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד לאין קץ, משא"כ בדורות הראשונים. ע"כ. וכו"ש בדורינו זה דור החופש והדור שהסמ"א גוברת הרבה מאד ביתר שאת מהדורות הקודמים, ושכר המחזיקים בתורת ה' ומצותיו עולה לאין ערוך על מעשה הדורות הקודמים, בהתאם להתגברות היצר הרע. ועיני מ"ש התוס' (קידושין לא) בד"ה גדול. ועי' במדרש שה"ש רבה פ"ז (סי' יא), ודלת ראשך כארגמן, אמר הקדוש ברוך הוא הדלים והרשים שבישראל חביבין עלי כדוד ודניאל וכו'. ע"ש. ור"ל כמ"ש האר"י הנ"ל שהכל לפי הדור והזמן. ועל כן מה מאד ראוי לעודד את יחידיו הסגולה שהותיר ה' לנו שריד, הן הלומדים והן המחזיקים בהם ששכרם גדול מאד, שאין לנו שיעור אלא התורה הזאת, ובירושלמי (רפ"ק דפאה), אפי' כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה (שלמד והוגה בה). ע"ש. והנה עינינו הרואות שכל אלו הבעלי בתים הנדבקים בת"ח ע"י שיעורי תורה ודרשות וכיו"ב, הם שלומי אמוני ישראל שבניהם לומדים בשיבו' שמהם תצא תורה ובנותיהן הולכות בצניעות ואך ביראת ה' כל היום. וכל זה הודות לקרבתם לת"ח ותורתנו הקדושה. שאין לך מדה טובה הימנה. וע"כ נחזק ידים רפות וברכים כושלות נאמץ. וגם לענין נפילת אפים במנחה שמתפללים לפני הסיום והכל נאספים לשם לכבוד התורה שאין לומר וידוי ונפ"א. ובפרט שנוהגים לומר הקדיש והקדושה בניגון בקול רנה ותודה המון חוגג.

בפת ותבשיל של שבת, עשאה אחר כמה שעות, [אפילו קודם חצות (כיעוין היטב בסוף ההערה. וע"ע במש"כ בס"ד בתורת עובדיה עמוד קמ"ז), וכיעו"ש]. ובסעודה הזאת שכח להזכיר של שבת בברכת המזון אינו צריך לחזור, ודינו כמו כל סעודה שלישית של שבת, [ואם נזכר לאחר שחתם בונה ירושלים, יאמר ברכת אשר נתן בשם ומלכות וכדין סעודה שלישית הנ"ל. ומי שאכל סעודה רביעית או חמישית בשבת וי"ט, ושכח להזכיר מעין המאורע, ונזכר לפני שהתחיל ברכת הטוב והמטיב, יאמר שם ברכת אשר נתן בשם ומלכות, ואם נזכר לאחר שאמר ברכת הטוב והמטיב אינו חוזר, וכדין סעודה שלישית הנ"ל]. (שם עמוד שמ"ו).

(י) אע"פ שבסעודה ראשונה ושניה של שבת, אם יש שם חתן, אין צורך בפנים חדשות, ומברכים שבע ברכות, כשיש שם עשרה אנשים, [ושאר התנאים הנצרכים לברך את שבע הברכות], מכל מקום בסעודה שלישית אם אין שם פנים חדשות, אין מברכים ברכת חתנים. (שם עמוד שמ"ח. וע"ע יח"ד ח"ז סימן קצ"ד).

ואשה בכל זה כדין האישה הנ"ל, חוץ מאישה ששכחה רצה והחליצנו בסעודה שלישית ונזכרה לאחר שחתמה ברכת בונה ירושלים, שאינה מברכת ברכת אשר נתן בשם ומלכות אפילו כשמברכת מבעוד יום, ותאמר ברכת אשר נתן בלא שם ומלכות. (שם עמוד קצ"ב, ושמ"ח. וחז"ע ברכות עמ' ק"ז).

(ז) מי שאחר שבידך ברכת המזון נסתפק אם אמר רצה והחליצנו, אם לאו, אין צריך לחזור ולברך אפילו בסעודה ראשונה ושניה, ואם לאחר שסיים בונה ירושלים נסתפק, יאמר שם ברכת אשר נתן בשם ומלכות. (שם עמוד קצ"ד).

(ח) המברך ברכת מעין שלש, לכתחילה צריך להזכיר בברכתו מעין המאורע של שבת, כדרך שמזכיר בברכת המזון, ואם טעה ולא הזכיר של שבת אינו חוזר. ואם שכח להזכיר שבת במקומו, ונזכר אחר שאמר כי אתה טוב ומטיב לכל, יזכיר שם של שבת. ואפילו מי שלא היה לו פת לסעודת שבת, וסעד בפת כסנין, ובברכה "מעין שלש" שכח להזכיר של שבת, אינו חוזר. (שם עמוד קצ"ה).

(ט) מי שאכל בשחרית של שבת פת כסנין לאחר קידושא רבה, והסעודה של שבת העיקרית שהיא

המשך - מורנו ורבנו הלכה למעשה

ולברית, בא"י מקדש השבת. ואם התחיל ברכת הטוב והמטיב ואמר ברוך אתה ה' אמ"ה, על דעת לסיים ברכת הטוב והמטיב, ומיד נזכר יסיים אשר נתן שבתות למנוחה וכו', ורק אם התחיל ממש בברכת הטוב והמטיב, ואמר לעד האל וכו' חוזר לראש. ובסעודה שלישית אם שכח לומר רצה והחליצנו הדין כנ"ל, חוץ מאם שכח ונזכר לאחר שהתחיל ממש בברכת הטוב והמטיב, אין צריך לחזור בסעודה שלישית. וכן אם התחיל מבעוד יום וסיים סעודתו בלילה, אע"פ שלכתחילה צריך להזכיר רצה והחליצנו, אם שכח ונזכר לאחר שסיים בונה ירושלים, יאמר ברכת אשר נתן שבתות למנוחה, בלי שם ומלכות, ואם נזכר לאחר שאמר ברוך אתה ה' לפני שסיים בונה ירושלים יאמר למדני חוקיך, ויאמר רצה והחליצנו. ואם התפלל ערבית של מוצאי שבת קודם שבידך ברכת המזון, או שהבדיל על הכוס, או שאמר ברוך המבדיל בין קודש לחול משום שהוצרך להדליק נר וכיו"ב, כשיבדך אחר כך ברכת המזון לא יאמר רצה והחליצנו.